

פתיחה

בפרשת השבוע כותבת התורה, שאם עם ישראל ילכו בחוקות התורה, הגשמים ירדו בעיתם ועץ השדה יתן פריו. רש"י (כו, ג) הביא את דברי המדרש **בתורת כהנים**, שלא ייתכן לפרש 'שבחוקותי תלכו' הכוונה לשמירת המצוות, שהרי התורה ממשיכה ואומרת: 'ואת מצוותי תשמרו'. לכן הם פירשו, שהליכה בחוקות התורה הכוונה לעמל בתורה, שבזכותו הגשמים ירדו בעיתם: "אם בחוקתי תלכו: יכול זה קיום המצוות? כשהוא אומר ואת מצוותי תשמרו, הרי קיום המצוות אמור, הא מה אני מקיים אם בחוקתי תלכו? שתהיו עמלים בתורה."

בעקבות דברי המדרש נעסוק השבוע בשאלה, איזה חלקים בתורה מותר גוי ללמוד. כמו כן נעסוק בשאלה, האם גוי שנמצא בתהליכי הגיור יכול כבר להתחיל ללמוד את כל התורה, או בגלל שהוא עוד לא ממש יהודי דינו כגוי רגיל.

לימוד תורה לגוי

האם מותר לגוי ללמוד תורה? הגמרא במסכת סנהדרין (נט ע"א) כותבת, שגוי שלומד תורה כאילו גוזל את עם ישראל, מכיוון שהתורה היא מורשה לעם ישראל. מקשה הגמרא, אם יש בכך איסור, מדוע יש ברייתא האומרת, שגוי הלומד תורה נחשב ככהן גדול? מתרצת הגמרא, שהברייתא מדברת על גוי שלומד שבע מצוות בני נח, שהותרו לו בלימוד.

חלק שני של האיסור, שנגזר מהאיסור מהגמרא במסכת סנהדרין, מופיע בגמרא במסכת חגיגה (יג ע"א). הגמרא כותבת, שאסור לישראל ללמד תורה לגוי. בטעם הדבר נמנקה הגמרא, שכתוב בפסוק 'מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל, לא עשה כן לכל גוי'. החוקים והמשפטים הם התורה והמצוות, והם מיועדים לישראל בלבד ולא לשאר הגויים, לכן אסור ללמדם תורה.

מחלוקת הראשונים

אמנם הגמרא במסכת חגיגה מביאה פסוק מספר תהילים ללמד שאסור לגוי ללמד גוי תורה, כך שמשם אי אפשר להוכיח שהאיסור לגוי ללמוד תורה הוא מדאורייתא, אבל מכך שהגמרא במסכת סנהדרין מביאה פסוק מספר דברים, בפשטות משמע שמדובר באיסור דאורייתא. למרות זאת למעשה נחלקו בכך הפוסקים:

א. דעה ראשונה, מובאת **בתוספות** בבא קמא (לח ע"א ד"ה קראו). הם דנו בשאלה, כיצד הגמרא כותבת שחכמי ישראל לימדו שני רומאים תורה, והרי יש בכך איסור עשה! למסקנה הם תירצו מה שתירצו, אך מכל מקום עולה שהם הבינו שיש בלימוד איסור דאורייתא, וכן גם נקטו רוב האחרונים, **הכנסת הגדולה** (יו"ד רמו), **הרב וואזנר** (שבט הלי"ב, נט) ועוד.

ב. שיטה חולקת מובאת **ברמב"ם**, על פי פירושם של **הכסף משנה** ו**הלחם משנה**. בנוסף לאיסור ללמוד תורה שראינו לעיל בגמרא בסנהדרין, היא מוסיפה בשם רבי יוחנן שגוי שלומד תורה חייב מיתה. הרמב"ם בהלכות מלכים (י, ט) פסק, שגוי שלומד תורה מלקים אותו, מענישים אותו, מודיעים לו שהוא חייב בעיקרון מיתה - אבל בפועל לא הורגים אותו, ובלשוננו:

"גוי שעסק בתורה חייב מיתה, לא יעסוק אלא בשבע מצות שלהן בלבד, וכן גוי ששבת אפילו ביום מימות החול, אם עשאהו לעצמו כמו שבת חייב מיתה, ואם עסק בתורה, או שבת, או חדש דבר, מכין אותו ועונשין אותו, ומודיעין אותו שהוא חייב מיתה על זה אבל אינו נהרג."

מדוע לדעת הרמב"ם לא הורגים אותו? הכסף משנה והלחם משנה ביארו, שהרמב"ם הבין שהאיסור הוא רק מדרבנן, ולכן כאשר הגמרא כותבת שהגוי נהרג, אין הכוונה נהרג כפשוטו. לשיטתם כאשר הגמרא מביאה פסוקים ללמוד את האיסור לגוי ללמוד תורה, אין הכוונה שמשם לומדים את האיסור, אלא הפסוק הוא 'אסמכתא', דהיינו פסוק שחכמים הסמיכו עליו את דבריהם.

נפקא מינה

איזו נפקא מינה יש בשאלה, איזה עובר איסור גוי שלומד תורה? הרי גם ככה הוא לא חייב במצוות! כמו כן, גם מבחינת היהודי שמלמדו, אין זה משנה האם הוא עובר על איסור דאורייתא או דרבנן. מכל מקום למעשה נראה שיש לפחות שתי נפקא מינות:

נפקא מינה ראשונה יכולה להיות בשאלה, מה דינם של דברי תורה המוטלים בספק. כפי שנראה בהמשך, נחלקו הפוסקים בשאלה איזה קטעים בתורה מותר ללמד גוי. אם מדובר באיסור דאורייתא, יש יותר מקום להחמיר, וככל ספק דאורייתא בו מחמירים. לעומת זאת, אם מדובר בספק דרבנן אפשר להקל, וכפי שכותבת הגמרא בעבודה זרה (ז ע"א).

נפקא מינה שנייה יכולה להיות בשאלה, איזה איסור עובר יהודי המלמדו תורה. יש שיטות בראשונים הסוברות (עין בדף לפרשת כי תבוא שנה א'), שהמכשיל אדם באיסור דרבנן, עובר רק על איסור דרבנן של לפני עיוור, ואדם שעובר על איסור דרבנן לא נפסל לעדות (אם כי רק בחלק מהמקרים). כך שאם יהודי ילמד גוי תורה, הוא לא יפסל לעדות במידה והאיסור הוא רק מדרבנן:

טעם הדבר

לאחר שראינו שמוסכם על כל הדעות שיש איסור ללמד גוי תורה, נראה את מחלוקת הפוסקים בשאלה מדוע אסור לגוי ללמוד תורה, ויש לדיון זה השלכה לשאלה מה מותר ללמדם:

א. **המאירי** (סנהדרין נט ע"א) נקט, שהחשש הוא שמא הגוי ילמד תורה, וכאשר יהודים יראו אדם היוודע כל כך הרבה תורה, ולמרות זאת לא מקיים מצוות, הם יפסיקו לקיים מצוות בעקבותיו (כי לא ידעו שהוא גוי). דין מיוחד יש בשבע מצוות ובפרטיהן, שמותר לגוי ללמוד אותן אפילו שלא על מנת לקיים, מכיוון שאם הוא יודע רק אותן לא יטעו ללכת אחריו, ובלשוננו:

"וכן אם עסק בתורה שלא לכוונת קיום עיקרי מצוותיה, אלא שלבו חפץ לירד לידיעת תורתנו ראוי להיענש, מפני שבני אדם סבורים עליו שהוא משלנו, מתוך שראוין אותו יודע ויבואו לטעות אחריו. ומכל מקום, כל שהוא עוסק בשבע מצוות ובפרטיהם ובמה שיוצא מהם, אף על פי שרוב גופי תורה נכללים בהם, מכבדין אותו ככהן גדול שאין חשש לטעות אחריו."

עולה משיטת המאירי, שאין איסור עקרוני לגוי ללמוד תורה, והחשש הוא רק שמא יטעו אחריו. לכן, אם הגוי ילמד למשל את מצוות שילוח הקן על מנת לקיימה, אין בכך בעיה, כי לא יבואו בעקבות כך לטעות שלא צריך לקיים את המצוות.

ב. גישה הפוכה מהמאירי מופיעה ב**זוהר** (אחרי מות). בזוהר כתוב, שאסור לגוי (ובעצם לכל מי שלא נימול) ללמוד כלל תורה, אפילו לא אות אחת. בטעם האיסור נימק, שמכיוון וברית המילה היא אות קודש, והתורה היא קודש קודשים (כי שמו של הקב"ה עליה, 'קודשא בריך הוא ואורייתא חד הם') - רק מי שמושלם באות הקודש יכול ללמוד את התורה שהיא קודש קודשים, ולא הגויים הערלים. בניגוד למאירי עולה מדברי הזוהר, שיש איסור מהותי לגוי ללמוד תורה. כמו כן ייתכן שלפי שיטתו יהיה אסור לגוי לעסוק אפילו בשבע מצוות בני נח, ושלא כדברי הגמרא במסכת סנהדרין. רוב הראשונים הלכו בדרך הזוהר, וכתבו שיש בעיה מהותית ללמד לגוי תורה (**תוספות** רי"ד ב"ק לח ועוד), אם כי הם חלקו עליו בפסיקה, וסברו שמותר לגוי ללמוד שבע מצוות בני נח¹.

ג. גישה שלישית, עולה מהמרה"י **אסאד** (יהודה יעלה א, ד) והנצי"ב (משיב דבר ב, עז). הם טענו, שאסור לגוי ללמוד תורה שבעל פה, אבל תורה שבכתב - מותר. אפשר להסביר את דבריהם על פי המדרש, שהתורה שבעל פה מסמלת יותר מהתורה שבכתב את הקישור של עם ישראל לתורה, מכיוון שהם שותפים לה, בונים אותה ומעצבים אותה, לכן דווקא אותה אסור לתת. ראייה לדבריהם, הביאו מהגמרא במסכת סוטה (לב ע"א) הכותבת, שלפני שבני ישראל נכנסו לארץ ישראל, הם כתבו את התורה בשבעים לשון, כדי שכל גוי יוכל לקרוא את התורה, ולא יוכל לטעון אחר כך שלא למד תורה בגלל שלא הייתה לו את האפשרות - מוכח שגם גוי יכול ללמוד את התורה שבכתב (ויש לדחות את הראייה).

גוי שבא להתגייר

האם מותר לגוי שבא להתגייר ללמוד תורה? נחלקו בכך המהרש"א ורבי עקיבא איגר, ומחלוקתם תלויה בביאור הסיפור על הלל, המופיע בגמרא במסכת שבת (לא ע"א). הגמרא במסכת שבת מספרת על גוי שבא להתגייר, כדי שיוכל ללבוש את בגדי הכהן הגדול. כאשר שמע שמאי מדוע הוא מבקש להתגייר - דחה אותו, אך הלל קיבל אותו, וכך מספרת הגמרא:

"מעשה בנכרי שהיה עובר אחורי בית המדרש, ושמע קול סופר שהיה אומר 'ואלה הבגדים אשר יעשו חושן ואפוד'. אמר: הללו למי? אמרו לו: לכהן גדול, אמר אותו נכרי, אלך ואתגייר בשביל שישמוני כהן גדול (ואז אלבש את הבגדים). בא לפני שמאי, אמר ליה: גירני על מנת שתשימי כהן גדול. דחפו באמת הבנין שבידו. בא לפני הלל - גירו."

כיצד הסתיים הסיפור? הגמרא אומרת, שלאחר שקיבל הלל את הגר והוא החל ללמוד חומש, הוא גילה ש'הזר הקרב יומת', דהיינו שאדם שאינו כהן אסור לו לקחת חלק בעבודת הכהונה ובוודאי שאסור לו ללבוש את בגדי הכהונה. בעקבות אותו פסוק חזר בו הגר מרצונו ללבוש בגדי הכהן הגדול, ונהיה גר צדק.

המתגייר על מנת

כפי שמקשה המהרש"א במקום, מעשיו של הלל צריכים עיון. הרי הגמרא במסכת יבמות (כד ע"ב) פוסקת, שגר שמתגייר בשביל מטרה מסוימת, למשל כדי להתחתן עם מישהי, או בשביל פרנסה וכדומה, אסור לגיירו, ורק אם הוא מתגייר לשם שמים מקבלים אותו. אם כן, כיצד הלל הסכים לגייר את אותו הגר? הרי הוא ביקש להתגייר על מנת ללבוש בגדי הכהן הגדול!

א. תירוץ ראשון מופיע במהרש"א (שם). הוא כתב (ושלא כפי שעולה מפשט הגמרא), שהלל לא קודם כל גייר את אותו הגוי ורק אז נתן לו לקרוא בחומש, אלא להפך, הוא קודם כל קרא בחומש שהזר הקרב יומת, ורק לאחר מכן, כאשר הגוי הביע נכונות להתגייר שלא מתוך אינטרסים, קיבל אותו הלל.

אמנם, עדיין קשה, כיצד לפי שיטתו, הלל נתן לגר ללמוד תורה? הרי כפי שראינו אסור לגוי ללמוד תורה! מתוך המהרש"א, שכל האיסור לגוי ללמוד תורה נהג כאשר הוא לומד לשם חכמה, אבל במידה ובא להתגייר, מותר לו ללמוד למרות שהוא עדיין גוי.

חיזוק לדבריו יש מדברי המאירי והרמב"ם. המאירי (סנהדרין נט ע"א) כתב, שמותר לגוי ללמוד תורה כדי: "לדעת לבוא עד תכלית שלמות תורתנו עד שאם ימצאנה שלמה יחזור ויתגייר". הרמב"ם (בתשובה (סי' קמט) הרחיק לכת עוד יותר וכתב, שמותר ללמוד עם נוצרי תורה, כדי למשוך אותו לתורתנו, ומשמע שההיתר הוא אפילו אם הנוצרי לא בא להתגייר (ועיין פסקי ריא"ז סנהדרין פרק ז).

ב. רבי עקיבא איגר (פסקים מא) חלק על שיטת המהרש"א, ודחה את דבריו בעקבות דבריהם של רש"י (שבת שם) ותוספות (יבמות שם ד"ה לא). הם גם עמדו על קושיית המהרש"א כיצד הלל גייר את הגר ותירצו, שכאן היה מקרה מיוחד - הלל היה בטוח שאותו גר יחזור בסוף בתשובה שלמה, ולכן למרות שהוא התגייר בשביל אינטרס כלשהו, במקרה הזה אין בכך בעיה.

עולה מדבריהם, שנדחית ראיית המהרש"א מהסיפור של הגר שאפשר לגר ללמוד תורה לפני שהוא מתגייר, כי בסיפור הוא למד תורה רק לאחר הגיור. אמנם לא בהכרח שתוספות לא מקבלים את טיעונו של המהרש"א, וייתכן שרק בגלל שמפשט הגמרא משמע שהלל לימד את הגוי תורה רק לאחר הגיור הם לא פירשו כך, אבל בכל זאת אומר רבי עקיבא איגר יש קצת ראייה, ובלשונו:

"אולם כתבתי בגליון בקושיא הא אין מקבלים גרים וכו' בזה הלשון, כך הקשו תוספות (יבמות דף כ"ד ד"ה לא בימי דוד) ותירצו, דבטוח היה הלל דסופו לשם שמים ולכן גיירו, הרי דסבירא ליה (= שסבר) לתוספות דגייריה קודם שלמדו, ואם כן אזדא (= נדחתה) ראיית המהרש"א."

למעשה הרב אשר וייס (מנחת אשר פרשת נח) כתב שנהוג היום כדעת המהרש"א, שאפשר ללמוד תורה לפני הגיור. בטעם הדבר נימק, שמאז ימי הראשונים התורה שבעל פה וממילא גם ההלכה התרחבו מאוד, כך שאם הגוי יתחיל ללמוד תורה רק אחרי שיתגייר, כבר ביום הראשון ליהדותו יפספס עשרות הלכות, כמו תפילה, ברכות, קריאת שמע וכדומה, לכן כך נוהגים.

שבת שלום! קח לקרוא בשולחן שבת, או תעביר בבקשה הלאה שעוד אנשים יקראו...

¹ השרידי אש (ב, נה) כתב, שאם הגוי לומד תורה כמו שהוא לומד סתם חכמה, אין בכך איסור, מכיוון שהוא לא מתייחס לכך כדבר מקודש. הזוהר בוודאי חולק על דבריו, אך גם מדברי שאר הראשונים נראה שלא כך. אף על פי כן, האגרות משה (יו"ד ב, קלב) והמשנה הלכות (ה, קעב) כתבו, שאם מלמדים יהודים תורה ובקהל יש גם גויים אין בכך איסור, מכיוון שהמלמד מכוון ליהודים שבקהל.

² מצאת טעות? רוצה לקבל כל שבוע את הדף למייל, לשים את הדף במקומך או להעביר למשפחה? מוזמן: tora2338@gmail.com